HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[1]כי עבדים אנחנו ובעבדותנו לא עזבנו אלהינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס אימתי בזמן [א]המן רבי חנינא בר פפא פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [2]הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים בימי נבוכדנצר הרשע ובמים בימי פרעה ותוציאנו לרויה בימי המן רבי יוחנן פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [3]זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו אימתי ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו בימי מרדכי ואסתר ריש לקיש פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [4]ארי נוהם ודוב שוקק מושל רשע על עם דל ארי נוהם זה נבוכדנצר הרשע דכתיב ביה [5]עלה אריה מסובכו דוב שוקק זה אחשורוש דכתיב ביה [6]וארו חיוה אחרי תניינה דמיה לדוב [ב]ותני רב יוסף אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב ומסורבלין בשר כדוב ומגדלין שער כדוב ואין להם מנוחה כדוב מושל רשע זה המן על עם דל אלו ישראל שהם דלים מן המצות ר' אלעזר פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [7]בעצלתים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלוף הבית [ג]בשביל עצלות שהיה להם לישראל שלא עסקו בתורה נעשה שונאו של הקב"ה מך ואין מך אלא עני שנאמר [8]ואם מך הוא מערכך ואין מקרה אלא הקב"ה שנאמר [9]המקרה במים עליותיו רב נחמן בר יצחק פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [10]שיר המעלות לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם °אדם ולא מלך רבא פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [11]ברבות צדיקים ישמח העם ובמשול רשע יאנח עם ברבות צדיקים ישמח העם זה מרדכי ואסתר דכתיב [12]והעיר שושן צהלה ושמחה ובמשול רשע יאנח עם זה המן דכתיב [13]והעיר שושן נבוכה רב מתנה אמר מהכא [14]כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו רב אשי אמר מהכא [15]או הנסה אלהים וגו' [א] [16]ויהי בימי אחשורוש אמר רב ויי והי (א) הדא דכתיב [17]והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות וגו' ושמואל אמר [18]לא מאסתים ולא געלתים לכלותם לא מאסתים בימי יוונים ולא געלתים בימי נבוכדנצר לכלותם בימי המן להפר בריתי אתם בימי פרסיים כי אני ה' אלהיהם בימי גוג ומגוג במתניתא תנא לא מאסתים בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה ולא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כה"ג לכלותם בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר להפר בריתי אתם בימי פרסיים שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות כי אני ה' אלהיהם לעתיד לבוא שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם רבי לוי אמר מהכא [19]ואם לא תורישו את יושבי הארץ רבי חייא אמר מהכא [20]והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם [ב] אחשורוש אמר רב אחיו של ראש ובן גילו של ראש אחיו של נבוכדנצר הרשע שנקרא ראש שנאמר [21]אנת הוא רישא די דהבא בן גילו של ראש הוא הרג הוא ביקש להרוג הוא החריב הוא ביקש להחריב שנאמר [22]ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם ושמואל אמר שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדרה ורבי יוחנן אמר כל שזוכרו אומר אח לראשו ורבי חנינא אמר שהכל נעשו רשין בימיו שנאמר [23]וישם המלך אחשורוש מס הוא אחשורוש הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו [24]הוא עשו הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו [25]הוא דתן ואבירם הן ברשען מתחילתן ועד סופן [26]הוא המלך אחז הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו [27]אברם הוא אברהם הוא בצדקו מתחילתו ועד סופו [28]הוא אהרן ומשה הן בצדקן מתחילתן ועד סופן [29]ודוד הוא הקטן הוא בקטנותו מתחילתו עד סופו כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה כך במלכותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה המולך אמר רב שמלך מעצמו אמרי לה לשבח ואמרי לה לגנאי אמרי לה לשבח דלא הוה איניש דחשיב למלכא כוותיה ואמרי לה לגנאי דלא הוה חזי למלכותא וממונא יתירא הוא דיהב וקם מהודו ועד כוש רב ושמואל חד אמר הודו בסוף העולם וכוש בסוף העולם וחד אמר הודו וכוש גבי הדדי הוו קיימי כשם שמלך על הודו וכוש כך מלך מסוף העולם ועד סופו כיוצא בדבר אתה אומר [30]כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה [ד]רב ושמואל חד אמר תפסח בסוף העולם ועזה בסוף העולם וחד אמר תפסח ועזה בהדי הדדי הוו קיימי כשם שמלך על תפסח ועל עזה כך מלך על כל העולם כולו שבע ועשרים ומאה מדינה אמר רב חסדא בתחילה מלך על שבע ולבסוף מלך על עשרים ולבסוף מלך על מאה אלא מעתה [31]ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה מאי דרשת ביה שאני הכא דקרא יתירא הוא מכדי כתיב מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה למה לי ש"מ לדרשה: תנו רבנן שלשה מלכו בכיפה ואלו הן אחאב [ה]ואחשורוש ונבוכדנצר אחאב דכתיב [32]חי ה' אלהיך אם יש גוי וממלכה אשר לא שלח אדוני שם לבקשך [ו]וגו' ואי לא דהוה מליך עלייהו היכי מצי משבע להו נבוכדנצר דכתיב [33]והיה הגוי והממלכה אשר לא [ז]יתן את צוארו בעול מלך בבל אחשורוש הא דאמרן

סימן

כי עבדים אנחנו. פסוק הוא בספר עזרא וסיפא ויט עלינו חסד לפני (ב) שרי פרס לתת [ח] עלינו מחיה: **באש בימי נבוכדנצר.** שהטילנו לתוך הכבשן: **אימתי ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו בימי מרדכי.** שהדבר נגלה לכל האומות שהלכו אגרות בכל העולם: ° **מסורבלין.** מלובשין בבשר: **נעשה שונאו של הקדוש ברוך הוא מך.** כמי שלא היה יכול להושיע: **אדם ולא מלך.** זה המן: **רב מתנה [אמר] מהכא.** פתח פתחא: **[הדא דכתיב כו'].** מה שכתב בתורה ואין קונה [ט] גזר המן שלא יהא אדם רשאי לקנות מהן לעבד: **ושמואל אמר** (ג) **מהכא.** פתחא לא מאסתים וגו': **ואם לא תורישו וגו'.** אף אלו נענשו על שחמל שאול על עמלק: **אעשה לכם.** אף אלו כמעט כלו: **אחיו של ראש.** כלומר דומה לו: **בן גילו.** בן מזלו. שניהן דעת אחת היה להן: **בקש להחריב.** יסוד שיסד זרובבל בבית המקדש בימי כורש לפני אחשורוש כמו שאמור בספר עזרא (פרק ד): **שטנה.** שנמנה לשטן להם שלא יבנוהו: ° **אח.** אוי: **אברם הוא אברהם.** פסוק הוא בדברי הימים: **שמלך מעצמו.** שלא היה מזרע המלוכה: **כי הוא רודה.** כתיב בשלמה: **כשם שמלך על תפסח** (ד) **ועל עזה וכו'.** והכי קאמר כי הוא רודה בכל עבר הנהר כמו מתפסח ועד עזה: **מלכו בכיפה.** תחת כל כיפת הרקיע: **הא דאמרן.** מהודו ועד כוש:

סימן

שלשה מלכו בכל העולם כולו. והא דלא חשיב אלכסנדר' מוקדון משום דלא איירי הכא אלא באותם הכתובים להדיא:

אתה

מסורת הש"ס

[א] ס"א מרדכי, [ב] ע"ז ב: קדושין עב., [ג] [תענית ז:], [ד] סנהדרין כ:, [ה] [צ"ל נבוכדנצר ואחשורוש], [ו] [צ"ל ואמרו אין והשביע את הממלכה ואת הגוי וגו'], [ז] [צ"ל יעבדו אתו את נבוכדנצר מלך בבל ואת אשר לא יתן וגו'], [ח] [צ"ל לנו], [ט] [דברים כח],

גליון הש"ס

גמ' אדם ולא מלך. עי' ע"ז דף ג ע"א תד"ה כהנים: רש"י ד"ה מסורבלין מלובשין. עי' רש"י שבת דף קלז ע"ב ד"ה קטן המסורבל: ד"ה אח אוי. עי' סנהדרין דף קב ע"ב וברש"י שם ד"ה אח לשמים. וברש"י הושע יג טו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב ויי והי נתקיים מה שכתוב בתורה והתמכרתם שם: (ב) רש"י ד"ה כי עבדים וכו' לפני מלכי פרס: (ג) ד"ה ושמואל אמר פתח פתחא מהכא לא מאסתים: (ד) ד"ה כשם שמלך על תפסח. נ"ב הא דלא פרש"י כלום על כשם שמלך מהודו ועד כוש משום דלעיל הוזכר מהודו עד כוש תחילה ולא זו אף זו קאמר אבל הכא הזכיר תפסח ועזה בסופיה דקרא קשיא וצריך לפרש דה"ק כי הוא רודה כו':

הגהות הגר"א

[א] גמ' הנסה אלהים וגו' רב אמר מהכא והתמכרתם כו' כצ"ל: [ב] שם אעשה לכם ויהי בימי אחשורוש אמר רב ויי והי אחשורוש אמר רב כו' כצ"ל:

מוסף רש"י

וארו. והנה. **אחרי.** אחרת (ע"ז ב:). **ומסורבלין.** בעלי בשר לשון עובי ושומן הוא ובעלמא נמי אמרינן (שבת קלז:) קטן מסורבל בבשר, המלובש בבשר כסרבל (קדושין עב.) ולשון מלבוש הוא כמו (דניאל ג) כפיתו בסרבליהון (ע"ז ב:). **ואין להם מנוחה כדוב.** דוב אין לו מנוחה אלא הולך ובא כל שעה (שם) כשהוא קשור הולך ובא תמיד סביבותיו (קדושין שם). **כך מלך על כל העולם כולו.** והכי קאמר קרא כי הוא רודה בכל עבר הנהר כמתפסח ועד עזה (סנהדרין כ:).

רבינו חננאל

אחשורוש אחיו של ראש ובן גילו של ראש, פי' אחשורוש אח שוה לראש. אחיו של נבוכדנצר כו'. הוא אחשורוש, הוא ברשעתו מתחילתו ועד סופו. ת"ר שלשה מלכו בכיפה, אחאב ונבוכד[נצר] ואחשורוש כו'.

תורה אור השלם

1. כִּי עֲבָדִים אֲנַחְנוּ וּבְעַבְדֻתֵנוּ לֹא עֲזָבָנוּ אֱלֹהֵינוּ וַיַּט עָלֵינוּ חֶסֶד לִפְנֵי מַלְכֵי פָרַס לָתֶת לָנוּ מִחְיָה לְרוֹמֵם אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ וּלְהַעֲמִיד אֶת חָרְבֹתָיו וְלָתֶת לָנוּ גָדֵר בִּיהוּדָה וּבִירוּשָׁלָםִ: עזרא ט ט
2. הִרְכַּבְתָּ אֱנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ בָּאנוּ בָאֵשׁ וּבַמַּיִם וַתּוֹצִיאֵנוּ לָרְוָיָה: תהלים סו יב
3. זָכַר חַסְדּוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רָאוּ כָל אַפְסֵי אָרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ: תהלים צח ג
4. אֲרִי נֹהֵם וְדֹב שׁוֹקֵק מֹשֵׁל רָשָׁע עַל עַם דָּל: משלי כח טו
5. עָלָה אַרְיֵה מִסֻּבְּכוֹ וּמַשְׁחִית גּוֹיִם נָסַע יָצָא מִמְּקֹמוֹ לָשׂוּם אַרְצֵךְ לְשַׁמָּה עָרַיִךְ תִּצֶּינָה מֵאֵין יוֹשֵׁב: ירמיהו ד ז
6. וַאֲרוּ חֵיוָה אָחֳרִי תִנְיָנָה דָּמְיָה לְדֹב וְלִשְׂטַר חַד הֳקִמַת וּתְלָת עִלְעִין בְּפֻמַּהּ בֵּין שִׁנַּהּ וְכֵן אָמְרִין לַהּ קוּמִי אֲכֻלִי בְּשַׂר שַׂגִּיא: דניאל ז ה
7. בַּעֲצַלְתַּיִם יִמַּךְ הַמְּקָרֶה וּבְשִׁפְלוּת יָדַיִם יִדְלֹף הַבָּיִת: קהלת י יח
8. וְאִם מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן: ויקרא כז ח
9. הַמְקָרֶה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו הַשָּׂם עָבִים רְכוּבוֹ הַמְהַלֵּךְ עַל כַּנְפֵי רוּחַ: תהלים קד ג
10. שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לוּלֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל: לוּלֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוּם עָלֵינוּ אָדָם: תהלים קכד א-ב
11. בִּרְבוֹת צַדִּיקִים יִשְׂמַח הָעָם וּבִמְשֹׁל רָשָׁע יֵאָנַח עָם: משלי כט ב
12. וּמָרְדֳּכַי יָצָא מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וָחוּר וַעֲטֶרֶת זָהָב גְּדוֹלָה וְתַכְרִיךְ בּוּץ וְאַרְגָּמָן וְהָעִיר שׁוּשָׁן צָהֲלָה וְשָׂמֵחָה: אסתר ח טו
13. הָרָצִים יָצְאוּ דְחוּפִים בִּדְבַר הַמֶּלֶךְ וְהַדָּת נִתְּנָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה וְהַמֶּלֶךְ וְהָמָן יָשְׁבוּ לִשְׁתּוֹת וְהָעִיר שׁוּשַׁן נָבוֹכָה: אסתר ג טו
14. כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו כַּייָ אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו: דברים ד ז
15. אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים לָבוֹא לָקַחַת לוֹ גוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמַסֹּת בְּאֹתֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ: דברים ד לד
16. וַיְהִי בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הוּא אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הַמֹּלֵךְ מֵהֹדּוּ וְעַד כּוּשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה: אסתר א א
17. וֶהֱשִׁיבְךָ יְיָ מִצְרַיִם בָּאֳנִיּוֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא תֹסִיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכַּרְתֶּם שָׁם לְאֹיְבֶיךָ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאֵין קֹנֶה: דברים כח סח
18. וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים לְכַלֹּתָם לְהָפֵר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיהֶם: ויקרא כו מד
19. וְאִם לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם לְשִׂכִּים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִינִם בְּצִדֵּיכֶם וְצָרְרוּ אֶתְכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ: במדבר לג נה
20. וְהָיָה כַּאֲשֶׁר דִּמִּיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֶעֱשֶׂה לָכֶם: במדבר לג נו
21. וּבְכָל דִּי דָיְרִין בְּנֵי אֲנָשָׁא חֵיוַת בָּרָא וְעוֹף שְׁמַיָּא יְהַב בִּידָךְ וְהַשְׁלְטָךְ בְּכָלְּהוֹן אַנְתְּ הוּא רֵאשָׁה דִּי דַהֲבָא: דניאל ב לח
22. וּבְמַלְכוּת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ בִּתְחִלַּת מַלְכוּתוֹ כָּתְבוּ שִׂטְנָה עַל יֹשְׁבֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלָםִ: עזרא ד ו
23. וַיָּשֶׂם הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מַס עַל הָאָרֶץ וְאִיֵּי הַיָּם: אסתר י א
24. אַלּוּף מַגְדִּיאֵל אַלּוּף עִירָם אֵלֶּה אַלּוּפֵי אֱדוֹם לְמֹשְׁבֹתָם בְּאֶרֶץ אֲחֻזָּתָם הוּא עֵשָׂו אֲבִי אֱדוֹם: בראשית לו מג
25. וּבְנֵי אֱלִיאָב נְמוּאֵל וְדָתָן וַאֲבִירָם הוּא דָתָן וַאֲבִירָם קְרִיאֵי הָעֵדָה אֲשֶׁר הִצּוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן בַּעֲדַת קֹרַח בְּהַצֹּתָם עַל יְיָ: במדבר כו ט
26. וּבְעֵת הָצֵר לוֹ וַיּוֹסֶף לִמְעוֹל בַּייָ הוּא הַמֶּלֶךְ אָחָז: דברי הימים ב כח כב
27. אַבְרָם הוּא אַבְרָהָם: דברי הימים א א כז
28. הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְיָ לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל צִבְאֹתָם: שמות ו כו
29. וְדָוִד הוּא הַקָּטָן וּשְׁלֹשָׁה הַגְּדֹלִים הָלְכוּ אַחֲרֵי שָׁאוּל: שמואל א יז יד
30. כִּי הוּא רֹדֶה בְּכָל עֵבֶר הַנָּהָר מִתִּפְסַח וְעַד עַזָּה בְּכָל מַלְכֵי עֵבֶר הַנָּהָר וְשָׁלוֹם הָיָה לוֹ מִכָּל עֲבָרָיו מִסָּבִיב: מלכים א ה ד
31. וַיִּקַּח עַמְרָם אֶת יוֹכֶבֶד דֹּדָתוֹ לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת אַהֲרֹן וְאֶת מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיֵּי עַמְרָם שֶׁבַע וּשְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה: שמות ו כ
32. חַי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אִם יֶשׁ גּוֹי וּמַמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא שָׁלַח אֲדֹנִי שָׁם לְבַקֶּשְׁךָ וְאָמְרוּ אָיִן וְהִשְׁבִּיעַ אֶת הַמַּמְלָכָה וְאֶת הַגּוֹי כִּי לֹא יִמְצָאֶכָּה: מלכים א יח י
33. וְהָיָה הַגּוֹי וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא יַעַבְדוּ אֹתוֹ אֶת נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וְאֵת אֲשֶׁר לֹא יִתֵּן אֶת צַוָּארוֹ בְּעֹל מֶלֶךְ בָּבֶל בַּחֶרֶב וּבָרָעָב וּבַדֶּבֶר אֶפְקֹד עַל הַגּוֹי הַהוּא נְאֻם יְיָ עַד תֻּמִּי אֹתָם בְּיָדוֹ: ירמיהו כז ח